

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64

Fylke: Nord-Trøndelag

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Esse.

Emne: Død og begravelse

Bygdelag:

Oppskr. av: Sverre Aune

Gard:

(adresse): Sverre pr. Steinkjer

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ein del.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Flere.

SVAR

1. Når det låg to fliser i kars på golvet, varsla det dødsfall, trüdde dei. Og det finns enno dei - helst gamle - som ikkje er heilt fri for å trü på dette varslot. Likeins kunne kråka og reven varslle død ved serigne låter.

Det det spørers om i spørsmåla 2.3. og 4. er ukjent her.

5. Eg har høyrd snakke om "fægda-lüs" frå gammalt av, så trüleg har det ein gang i tida vari ei slags auertrü i samband med det.

6. Ukjent. Men for var det vanleg når ein eller annan gjorde noka - eller oppførde seg uvanleg på ein måte som ingen hadde venta av dei, så vart det sagt om dei, at dei "regjerte i fægda" eller "at dei graserte i fægda".

Dødsliet.

7. 8. og 9. Nei.

10. Ja samne ganger. Her ei lita kamisk historie om presteritjing hos ein gamal mann, som låg på ritt riste. Det hende her i bygda omkring 1920. Mannen og kona på ein gard gik for å sjå om den sjúke, som lüdde på eit småbrük like ved garden. Den sjúke hadde i ri tid vari anleggsbar og húsman, men i dei riste

Åra rjaleigande småbrakar. Det var riktig dårleg med kallen na, men humpret nok så skiftande.

Da dei ta gramfalka kom, sa han:

"Dåkk må be fer me. Dåkk må be fer me all i hop." Ei stund etter la han til: "Presten va' na her. Han låg na n'i gølvi her å gravla og ba', ja ja, det va' vel kanskje godt fer nå det å."

12. Ja, mere slektningar, som ~~til~~ ~~var~~ var flytta ut.

13. Ja, samme gjorde det før i tida.

Her ei historie igjen. Det hunde i ei av grambygdene til Egge, og det er ikkje lenger rra enn ca. 50 år.

Ein kall låg for døden, så ein dag kalla han til seg elste sønn, for å outale med han karleis gravslut skulle vera. Kallen hadde, som så mange andre, vari nok så glad i "god skjerk", og na ymta han fram på om det ikkje ville ^{vel} ~~var~~ å rå til nokre flasker til gravslut.

Sønnen inkrast da på kor mykje dei skulle få i av det slaget. På det svara ikkje kallen noka straks, og sønnen foresla ein 10-12 flasker. Da smilte kallen stort og sa: "Ein titolv flasker, sei du? Nei da trü å, å vil bli med te bakere å å."

Tiden mellom dødsfallet og begravelsen.

14. "Stryk med" har vari eit vanleg uttrykk. Om riktig gamle folk vart det sagt at dei "starva av".

15. Brennande lys og speil.

16. Ja.

17. Ja, før i tida. Seinare vart det brukt ein vät bom. Tillsdatt.

18. Ja, både salme-bok og samtid liud

19. Nei.

21. nei
22. åpna mindænge, stansa klakka.
23. Vart gjort straks etter
24. For det meste, vart det lagt på eit bord.
25. Er ukjent for folk no. Men truleg var det slik at liket vart lagt på halm i gamal tid, for
26. likerstrå tyder her, ~~for~~ det liket vart lagt på etter at det var flytta utar renga.
27. ja.
28. Nei.
29. ukjent
30. Liket vart vaska straks etter dødsfallet, var det mamma vart det og barbert med det same.
31. Det var ei kvinne i grenda som vart nytta til å stelle lik.
32. Nei.
33. ja.
34. ja.
35. ja.
36. ja.
37. Nei, det er ukjent her.

Likkelen.

38. Dei sa: "Dei vart kledd i kista".
39. likkleda.
40. ja. likkelen.
41. nei
42. ja.
43. ukjent.
44. Nei ikkje det folk no minner. Men i gamal tid trur dei det var slik.
45. Nei.
46. ja. strømpes, ikkje sko.
47. For i tida hadde eldre kvinner lue på. Lue var svart.
48. Nei

13205

4

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

- 49. nei.
- 50. nei.
- 51. Vart vanleg litt etter kvart i seinare tid.
- 52. ja. Papir.
- 53. ja.
- 54. nei.
- 55. ukjent.
- 56. ukjent.
- 57. nei.
- 58. ja, somme hadde kista ferdig. Andre hadde enn et liggende ferdig.
- 59. ja, før i tida.
- 60. ja.
- 61. Ein eller annan som dreiv mikkarhandverket, var likesom fast likkistemakar.
- 62. ja. limforge.
- 63. Vistnok i 1920-åra
- 64. nei
- 65. Høvelspan.
- 66. ukjent kallis det var før. No bruktes høvelspan til fyll i potta.
- 67. ja. Fargen er kvit.
- 68 og 69. ukjent.
- 70. Vart henni granbartrans rundt kista.
- 71. Nei, det er ukjent.
- 72. ukjent.
- 73. Nei ikkje til vanleg. Men sjølmordere måtte ha med seg alt dei hadde på seg i dødsstunda, eller fram dei til "å gå igjen".
- 74. nei.
- 75. nei
- 76. Høne vera forskjellige.
- 77. Vindauge vart dekt med gardin.
- 78. Vart ofte sett på låven. Gahet vart strødd med hakka granbar.

20581

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

79. 80. Ukjent.

81. Nei.

82. Ukjent.

83. Lokket vart ikkje lagt på. Vart lagt ein duk over anletet.

84. Junit, firkant.

85. Ansiktsduk.

86. Ja, når dei kom med sendinger, seinare med krauser.

87. Nei, det er ikkje ferdig enno.

Sorg.

89. Ja.

90. Ukjent

91. Ja. Kan lenge sørgetida skulle vera er ukjent.

92. Ukjent.

93. Ja. Svart både for kvinner og menn.

94. Nei.

95. Nei.

96. Nei.

97. Nei.

Synge ut liket.

98. Før i tida kunne likferda vera på søndag, no aldri på søndag.

99. Likfal.

100. Ja. I huset. Sammarstid i gader, ute på tønne.

101. Lokket på kista vart lagt på straks før liket skulle synge ut.

103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110 og 111. er ukjent her.

112. Nei.

113. Nei.

114. Ja.

115. Skikken kom med kvart i 1920-'30-åra.

116. Da var det klokkaren eller læraren i kirken som sang ut liket.

117. Nei

118. Ukjent.

119. Berarane.

120. Ja.

121. Na er det ofte nære slektingar som er berarar.

122. Med fotenden.

123. Nei.

124. Ukjent

125. Ja.

126. Nei.

127. Nei.

128. Så lenge gamle folk minnes har både kvinner og menn fylgd med til kyrkja.

131. Nei.

132. Var og er varly med grantre som ein slags allé frå utgavsdøra og over tūnt. Ofte har dei arespart ved enden av grantrealleen.

133. Ja. Har ingen slike bileter.

134. Ja i heimen på dødsdagen.

135. På likferdsdagen flagges på halv stang i grannelaget, hos slektingar og gardar frammed kyrkjeveggen.

136. Ikkje før, men no blir det ofte gjort.

137. Når likferdsfolket hadde komi att frå kyrkja.

138. Sjå 136 og 137.

139. Nei

140. 141. 142. 143. 144. ukjent.

145. Granbar.

146. Før skulle likhesten vera svart. Men no er det ikkje naudsynt.

147. Nei.

148. Nei. Det skulle helst vera ein rask hest, som gikk fort, men ein skulle ikkje køyre i trær.

149. Ja i heimvegen skulle hestane springe. Da var likkøyran sist i følge.

150. Det kunne vera så ymse.

151. Ja.

152. Nei.

153-155. Er ikkje aktuelt her.

På kirkegården.

156. Berarane. Var framsett ta krakker.

157. Ja.

158. Hjertja

159. Berarane.

160. Nei.

161. Ja.

162. Nei.

163. Ja før i tida, men ikkje no.

164. Nei.

165. Nei.

166. Det blir ringt når presten har gjort jardspåkastinga.

167. Det er ingen av dei gamle som minnes det.

168. ~~Waa~~ Før vart han ofte kalla "greftar". Enno kan ein høyre gamle folk bruke denne nemninga.

169. Ukjent.

170-171. 172. 173. Ukjent.

174. Ukjent.

175. Ja til høytidene. Men mange steller no granene nye oftare sammarstid.

Særlige tilfelle.

176. Nei. Skulle t.d. ha alle klar, som han hadde på i dødstunden, med seg i grava.

177. Ukjent

178. Nei

179. Flate inn på kyrkjegården andre halvten utafør.

180-181. Ukjent.

~~Waa~~ Gravol.

182. Begravels. og likfal.

183. Mann. var fast bearmann i grunda.

184. nei

185. nei.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

186. Skulle ikkje sette seg før lúdet var frambari.
Og alle i garden måtte samlast og vera tilstades
før bearmann var fram erendet.
187. nei
188. Før i tida fekk han ein dram.
189. Ikkje før. Men no blir det alltid gjort.
190. Før 2 dagar, no ein dag.
191. Kaffe. Frokost før litferda. Etterpå: Kaffe.
middag, kaffe, pans, nattmat.
192. ukjent.
193. Nei.
194. Skulle vera fri litferdsdagen
195. nei.
196. Før i tida kom dei dagen før, seinare hadde
gjestene rundingane med seg litferdsdagen.
197. Det var så ymse. Ofte var det tenestegjester.
198. Ja før i tida.
199. Ukjent.
200. Nei.
201. nei.
202. Det vart kjøpt brennevin.
203. nei.
204. ja.
205. nei.
206. ja.
207. Det er så ymse.
208. Dei kraner det er plass for ligg på kista. Andre
blir lagt på gravkanten når kista er fira ned.
209. Ligg på grava til dei tørker an.
210. Kaffe før litferda. Etterpå middag og så kaffe
Tildels knekksmat. Ikkje alkohol.
211. Samme gjør det sltk.
212. Minnes ikkje så rikkert. Men det var før
siste århundreskiftet.